

חלק ה' "עמנואל ב"

במאמר הקודם למדנו כבר על הפסוק, הנה העלמה, הרה וילדת בן, וקראת שמו, עמנואל.

(ישעיהו ז' יד) הנבואה הזאת ניתנה כדי לאשר את ניצחונו של עם ישראל. ישעיהו ניבא אל בית דויד שרצין מלך ארם ופקח מלך ישראל לא יוכלו להגשים את רצונם לעשות מלחמה עם יהודה. ישעיהו אמר שלפני שהם יוכלו לבוא סנחריב מלך אשור יכנס בשלטון ולמרות שהוא גם ירצה לתקוף את יהודה, ה' יושיע את יהודה באופן על טבעי.

וַיִּתְפַּלֵּל יְחִזְקִיָּהוּ הַמֶּלֶךְ, וַיִּשְׁעֶיְהוּ בֶן-אֲמוֹץ הַנְּבִיא--עַל-זֹאת; וַיִּזְעַקוּ, הַשָּׁמַיִם. וַיִּשְׁלַח יְהוָה, מַלְאָךְ, וַיַּכְחֵד כָּל-גִּבּוֹר חַיִל וְנַגִּיד וְשָׂר, בְּמַחֲנֵה מֶלֶךְ אֲשׁוּר; וַיֵּשֶׁב בְּבִשְׁת פְּנִים לְאַרְצוֹ, וַיָּבֵא בַיִת אֱלֹהֵיו, וּמִיִּצְיָאוֹ (וּמִיִּצְיָאֵל) מַעֵיו, שָׁם הִפִּילֵהוּ בַּחֲרֵב. וַיּוֹשַׁע יְהוָה אֶת-יְחִזְקִיָּהוּ וְאֶת יְשָׁבַי יְרוּשָׁלַם, מִיַּד סַנְחַרִּיב מֶלֶךְ-אֲשׁוּר--וּמִיַּד-כָּל; וַיִּנְהַלֵם, מִסָּבִיב. (דברי הימים ב לבי. כ-כב)

הניצחון הזה קרה בתקופה שיחזקיהו מלך על יהודה. יש אומרים (רד"ק) שיחזקיהו הוא הילד שעליו מדברת שהנבואה הזאת. אחרים כמו רש"י לא מסכימים. הם אומרים בנו של הנביא, הוא הילד. הם ציטטו את הפסוק,

וַאֲקָרֵב, אֶל-הַנְּבִיאָהּ, וַתַּהַר, וַתֵּלֶד בֶּן וַיֹּאמֶר יְהוָה, אֵלַי, קָרָא שְׁמוֹ, מֵהַר שָׁלַל חֵשׁ בְּזוֹ. ישעיהו ח' ג.

בפרק ח' כאשר ילדו של הנביא נזכר השם עמנואל מופיע פעמיים.

וְחִלְף בִּיהוּדָה שְׁטוֹף וְעֵבֶר, עַד-צָנְאָר נִגְיַע; וְהָיָה מְטוֹת כְּנָפָיו, מְלֵא רֶחֶב-אֲרָצָךְ עִמָּנוּ אֵל. רְעוּ עַמִּים, נְחֻתוֹ, וְהֶאֱזִינוּ, כָּל מְרַחֲקֵי-אֲרָץ; הַתְּאֲזְרוּ נְחֻתוֹ, הַתְּאֲזְרוּ נְחֻתוֹ. עֲצוּ עֲצָה, וְתַפְּר; דַּבְּרוּ דָבָר וְלֹא יָקוּם, כִּי עִמָּנוּ אֵל. ישעיהו ח' ה-י

לאיזו מטרה מופיע השם עמנואל בפסוקים האלה? יש פרשנים שאומרים כדי להראות שהילד נולד לנביא ישעיהו, מגשים את הנבואה בישעיהו ז' י"ד. אך יש בעיה בפרוש הזה. במאמר הקודם נאמר שהנבואה הזאת ניתנה כאות או נס שאך ורק ה' יכול לבצע. מכיוון שההקשר של הנבואה הזאת היא על טבעית, אמרנו שאף על פי שיש למילה "עלמה" משמעות של אישה צדיקה בעלת מידות טובות, אפשר גם לתרגם את המילה כבתולה. רק התרגום הזה נותן לפסוק הזה המשמעות מתאימה. מכיוון שהנבואה מדברת על בתולה, אשת ישעיהו הנביא לא יכולה להיות העלמה מפני שהיא כבר ילדה בן.

וַיֹּאמֶר יְהוָה, אֶל-יְשַׁעְיָהוּ, צֵא-נָא לְקַרְאֵת אֶחָז, אֶתְּהָ וְשָׂאֵר יְשׁוּב בְּנֵיךְ : אֶל-קִצְחָה,
תְּעַלֶּת הַבְּרֶכֶת הַעֲלִינָה--אֶל-מִסְלַת, שְׂדֵה כּוֹבֵס. יִשְׁעִיהוּ ז'.ג.

לכן הפרוש שרש"י ואחרים נותנים שילד בשם מהר שלל חש בז הוא מגשים הנבואה של ישעיהו ז'. יד לא צודק מפני שאין בו תוכן על טבעי. יש עוד קושי בפרוש רש"י. אם הנבואה הגשימה על ידי לידתו של ילד השני של הנביא, מהר שלל חש בז, אז מי הוא הילד הנוסף שעליו הנבואה מדברת?

הִנֵּה אֲנֹכִי, וְהַיְלָדִים אֲשֶׁר נָתַן-לִי יְהוָה, לְאֵתוֹת וּלְמוֹפְתִים, בְּיִשְׂרָאֵל--מֵעַם יְהוָה
צְבָאוֹת, הַשֵּׁכֵן בְּהַר צִיּוֹן. יִשְׁעִיהוּ ח'.יח.

לפני שניכנס לעניין זה הבה נדבר על התנגדותם של הרבנים בקשר לתרגום המילה "עלמה" כבתולה. הרבנים אומרים שפרוש המילה "עלמה" כפי שמופיע בספר משלי פרק ל', היא לא בתולה לפי יהדות. כמו שאמרנו "עלמה" לא חייבת להיות בתולה אבל תוכנם של הפסוקים הללו בישעיהו פרק ז' מגלה לקורא שהנבואה מדברת על בתולה. בכל זאת הקטע בספר משלי פרק ל' אולי מדבר על בתולה.

שְׁלֹשָׁה הֵמָּה, נִפְלְאוּ מִמֶּנִּי ; וָאַרְבַּע (וְאַרְבָּעָה), לֹא יָדַעְתִּים.
דָּרַךְ הַנְּשֹׂר, בְּשָׁמַיִם-- דָּרַךְ נְחֹשׁ, עָלִי-צוּר ;
דָּרַךְ-אֲנִיָּה בְּלֵב-?-- וְדָרַךְ גָּבֶר בְּעֵלְמָה.
כֵּן, דָּרַךְ אִשָּׁה-- מְנַאֲפֶת :

אֲכָלָה, וּמְחַתָּה פִּיהָ ; וְאַמְרָה, לֹא-פָעַלְתִּי אֲנִי. משלי ל'. יח-כ

הפסוקים הללו מתארים שלושה דברים נפלאים והרביעי כל כך מדהים שמילים לא יכולות להביע. הראשון הוא נשר עף בשמים. איזה יופי לראות נשר דואה. נשרים יכולים לעוף לאורך זמן מבלי לרואת בהם סימן של מאמץ או סימנים של תזוזה. השני הוא נחש שמחליק בזריזות באופן בלתי מוסבר. השלישי הוא אוניה מפליגה על הים. כלום מסכימים שהדברים היפים הללו מתרחשים בשמים, על האדמה, ובים. ברם הרביעי הוא גדול ביותר.

אגור, סופרו של הקטע הזה מדבר על גבר עם עלמה כאירוע שאין להביעו במלים. כיצד? שלושת הדברים הראשונים הם פיזיים, אבל הרביעי הוא רוחני. הרבנים מדגישים שאין סימנים לנשר שעף בשמים, או לנחש הזוחל על צור, או לאוניה השטה בים. באותו אופן העלמה, אישה בעלת מידות טובות וצנועה לגמרי מסתירה כל סימנים של מיניות מהציבור. שימו לב לניגוד של אישה מנאפת, היא מביעה את התנהגותה המינית באופן ציבורי כמו מישהי שאוכלת ארוחה ולא מרגישה שהיא עשתה משהו רע,

"כֵּן, דָּרַךְ אִשָּׁה-- מְנַאֲפֶת : אֲכָלָה, וּמְחַתָּה פִּיהָ ; וְאַמְרָה, לֹא-פָעַלְתִּי אֲנִי."

יש עוד פירוש דומה. הפירוש הזה אומר שהפסוק הזה מדבר על הפעם הראשונה שגבר שוכב עם אישה בתולה. לפי הלכה הדרגה הכי גבוהה באופן רוחני לנישואין היא כאשר איש מתחתן עם בתולה. מעמדה של האישה ביחס לנישואין הוא כל כך חשוב שהוא רשום על הכתובה. לפיכך אגור נותן לקורא שלושה דימויים יפים כולם מהטבע. ברם הרביעי הוא יותר גודל מהשאר, הרביעי הוא כאשר גבר שוכב עם צדיקה בפעם הראשונה. לכן אפשר לתרגם את הפסוקים האלה כלהלן:

שְׁלֹשָׁה הֵמָּה, נִפְּלְאוּ מִמֶּנִּי ; וְאַרְבַּע (וְאַרְבָּעָה), לֹא יִדְעֶתִים.
דָּרַךְ הַנָּשִׁיר, בְּשָׁמַיִם-- דָּרַךְ נֶחֱשׁ, עָלֵי-צוּר ;
דָּרַךְ-אֲנִיָּה בְּלֵב-גִּם-- וְדָרַךְ גָּבֵר בְּ**בַתּוּלָה**.

חשוב שהקורא מבין שהדבר העיקרי שעליו אגור מדבר בקטע הזה הוא העלמה. הדברים האחרים שנזכרים פה הם רק עוזרים לקורא להבין את משמעותו של המושג "עלמה".

עכשיו נחזור לפסוק,

הִנֵּה אֲנֹכִי, וְהִילָדִים אֲשֶׁר נָתַן-לִי יְהוָה, לְאֹתוֹת וּלְמוֹפְתִים, בְּיִשְׂרָאֵל--מֵעַם יְהוָה
צְבָאוֹת, חֲשֹׁכֵן בְּהַר צִיּוֹן. ישעיהו ח, יח.

הפסוק הזה אשר מדבר על "יי צבאות השוכן בהר ציון" נראה לכל הפרשנים כמשיחי ועוסק באחרית הימים. מי הם שני הילדים בנבואה הזאת? הילד הראשון שנולד לישעיהו הוא "שאר ישוב". הילד הזה הלך עם ישעיהו ופגש במלך אחז כאשר הנבואה על "עמנואל" ניתנה. לפיכך בלתי אפשרי הוא ששאר ישוב הוא אחד מהילדים שנזכר בנבואה זו. זאת אומרת ששני הילדים הם "עמנואל" ו"מהר שלל חש בז". חשוב לזכור שה' אמר שהילדים ניתנו לאותות ולמופתים. הילד בשם "עמנואל" ניתן כדי להביא לבית דויד את הגאולה. הנבואה הזאת ניתנה בתוך אסון פוליטי לכאורה בימי אחז אולם הניצחון יבוא יותר מאוחר. הילד השני בשם "מהר שלל חש בז" באמת מאשר את הניצחון בימי אחז. לסיבה הזאת (להראות את הקשר בין שני הילדים האלה) השם עמנואל נזכר פעמיים כאשר הנביא מדבר על "מהר שלל חש בז".

וְחָלַף בִּיהוֹדָה שְׁטוֹף וְעֵבֶר, עַד-צִנְאָר גִּיעַ; וְהָיָה מְטוֹת פְּנָפִיו, מֵלֹא רֹחַב-אַרְצָךְ עֲמָנוּ
אֵל. רְעוּ עַמִּים, נְחֹתוּ, וְהֶאֱזִינוּ, כֹּל מְרַחֲקֵי-אַרְץ; הִתְאַזְרוּ נְחֹתוּ, הִתְאַזְרוּ נְחֹתוּ. עֲצוּ
עֲצָה, וְתַפְּרוּ; דַּבְּרוּ דָבָר וְלֹא יָקוּם, כִּי עֲמָנוּ אֵל. ישעיהו ח, יח-י

עכשיו הקורא יכול לראות ששני הילדים מאשרים ניצחונות, "מהר שלל חש בז" מאשר את ניצחוננו של יחזקיהו במשך ימי סנחריב ו"עמנואל" מאשר את הגאולה הסופית במשך אחרית הימים. מי הוא "עמנואל"? הוא משיח צידקנו! אין ספק שישעיהו הנביא מדבר על אותה אישיות בפרק ז' ופסוק י"ד ובפרק ט' ופסוקים ה'-ו',

"כִּי-יֵלֵד יֵלֵד-לָנוּ, בֶּן נֶתַן-לָנוּ, וְתַחֲיֵי הַמְּשֻׁכָּה, עַל-שְׂכָמוֹ; וַיִּקְרָא שְׁמוֹ פֶּלֶא יוֹעֵץ, אֵל
גְּבוּר, אֲבִי-עַד, שֵׁר-שְׁלוֹם. וְלֹם רַבָּה (לְמַרְבֵּה) הַמְּשֻׁכָּה וּלְשְׁלוֹם אֵין-קָץ, עַל-כִּסֵּא דָוִד
וְעַל-מַמְלַכְתּוֹ, לְהַכִּין אֹתָהּ וּלְסַעְדָּהּ, בְּמִשְׁפָּט וּבְצִדְקָה; מַעֲתָהּ, וְעַד-עוֹלָם, קִנְיַת יְהוָה
צְבָאוֹת, תַּעֲשֶׂה-זֹאת."

יש אומרים (רש"י) שאין לילד בפרק ט' שום קשר עם אלוקות. רש"י כדי להוכיח את זה מתרגם את פסוק ה', שהקב"ה אשר פלא יועץ, אל גבור, אבי-עד יקרא שמו שר שלום. התרגום הזה הוא לא נכון לפי דקדוק העברי והתלמוד במסכת סנהדרין 98א דוחה את פירושו של רש"י.

שוב יש נטייה לטעון שהמשיח אשר ימלוך על כסא דויד הוא אלוקים בגוף גשמי. המשיח האמיתי נכנס בעולם הזה על ידי הריון מרוח הקודש ברחמה של עלמה (בתולה). למה דווקא בתולה? במאמר הבא השאלה הזאת תחקר וגם הקשר בין פרקים ז'-ח' לפרקים י'-י"ב.